

مجمع مجالس آسیایی؛ موانع، فرصت‌ها و الزامات دیپلماسی مجامع قوه مقننه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:
۱۴۰۲/۱۲/۱۶

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۹۶۶۰
کد موضوعی: ۲۶۰

عنوان گزارش:

مجمع مجالس آسیایی؛
موانع، فرصت‌ها و الزامات دیپلماسی مجامع قوه مقننه

نوع گزارش: طرح و لایحه □، نظارتی ■، راهبردی □

نام دفتر:

مطالعات سیاسی (گروه مطالعات پارلمانی)

تهیه و تدوین‌کننده:
مصطفی دلاورپوراقدم

ناظر علمی:
مهدی امیری

گرافیک و صفحه‌آرایی:
زهرا دلاوری

ویراستار ادبی:
زهرا عطاردی

تاریخ شروع مطالعه:
۱۴۰۲/۰۹/۲۰

واژه‌های کلیدی:

۱. دیپلماسی مجامع
۲. مجمع مجالس آسیایی
۳. منطقه‌گرایی
۴. همگرایی قاره‌ای
۵. دیپلماسی پارلمانی
۶. مجلس شورای اسلامی

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه.....	۱۰
۲. پیشینه پژوهش.....	۱۰
۲-۱. سوابق مطالعاتی مرکز.....	۱۰
۲-۲. سوابق تقنینی.....	۱۰
۳. جایگاه و اهمیت مجمع مجالس آسیایی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران.....	۱۱
۴. جمع بندی و نتیجه گیری.....	۱۹
منابع و مأخذ.....	۲۰

فهرست تصاویر

تصویر ۱. جغرافیای سیاسی آسیا.....	۱۱
تصویر ۲. اولین اجلاس شهرداران پایتخت‌ها و کلان‌شهرهای آسیایی (آبان ۱۳۸۷).....	۱۲
تصویر ۳. سیزدهمین نشست مجمع مجالس آسیایی در آنتالیای جمهوری ترکیه (ژانویه ۲۰۲۳).....	۱۳
تصویر ۴. نعمان کورتولموش - رئیس مجمع مجالس آسیایی و رئیس مجلس کبیر ترکیه.....	۱۴
تصویر ۵. اولین نشست کمیته فلسطین مجمع مجالس آسیایی (ژانویه ۲۰۲۴).....	۱۷
تصویر ۶. اجلاس کمیته دائمی بودجه و برنامه‌ریزی در تهران و دومین نشست کارگروه اسناد پایه مجمع مجالس آسیایی - تیرماه ۱۴۰۲.....	۱۸

فهرست جدول

جدول ۱. حوزه‌های فعالیت مجمع مجالس آسیایی.....	۱۵
--	----

مجمع مجالس آسیایی؛ موانع، فرصت‌ها و الزامات دیپلماسی مجامع قوه مقننه

چکیده

مشترک و اشتراک‌گذاری تجارب موفق در حوزه حکمرانی پارلمان است. مجالس قانونگذاری، مصداقی از تبلور دموکراسی مردم‌پایه هستند و مشارکت هوشمندانه و عزتمندانه شورای اجرایی مجلس شورای اسلامی در مجامع مهم پارلمانی، یکی از روش‌های مرسوم و کارآمد کنشگران دیپلماسی پارلمانی برای مردمی‌سازی روابط خارجی در سطوح آسیاست. همسو با دیپلماسی مجامع، دیپلماسی مقرر نیز از اهمیت بالایی برخوردار است؛ زیرا دبیرخانه برخی مجامع پارلمانی همچون مجمع مجالس آسیایی، اتحادیه بین‌المجالس اسلامی و کنفرانس حمایت از انتفاضه فلسطین در تهران مستقر است که بهره‌گیری از مزیت‌های میزبانی، فرصت مناسبی را برای جهش راهبردی دیپلماسی مجامع و چانه‌زنی نماینده-دیپلمات‌های جمهوری اسلامی ایران در نهادهای پارلمانی فراهم می‌کند.

قرن بیست‌ویکم قرن آسیاست و یکی اولویت‌های ریل‌گذاری شده دیپلماسی رسمی و پارلمانی جمهوری اسلامی ایران در گام دوم انقلاب، خلق نوآوری و ابتکار عمل برای استفاده از تمامی ظرفیت‌هایی است که بتواند جایگاه سیاسی و اقتصادی ایران در قاره کهن آسیا را ارتقا دهد و در این میان دیپلماسی مجامع و دیپلماسی مقرر به‌عنوان دو اهرم دیپلماتیک نمایندگان مجلس شورای اسلامی از ظرفیت بالایی برای تحکیم ستون‌های دیپلماسی آسیایی برخوردار است.

یکی از ملزومات توانمندسازی هر چه بیشتر دیپلماسی مجامع قوه مقننه، داشتن برنامه‌ای مدون و منسجم برای انتفاع حداکثری از مجمع مجالس آسیایی است. تحقق این هدف، مستلزم خرد جمعی کشورهای منطقه و آسیایی برای شناسایی و مهار دغدغه‌های

تمدنی ایرانی - اسلامی هستند نیز کمک قابل توجهی کند.

■ **بررسی مباحث مطروحه در کمیته‌های دائمی مجمع مجالس آسیایی**، بیانگر اهتمام قانونگذاران آسیا برای دستیابی به الگوی مشترک حکمرانی در فرایند قانونگذاری، نظارت و دیپلماسی پارلمانی است. شفافیت، نظارت همگانی، امنیت غذایی، مقابله با تغییرات اقلیمی، تأثیر فناوری‌های نوظهور از جمله هوش مصنوعی و هوش هیجانی بر کارکردهای نمایندگی، تجارب مجالس دنیا برای فسادستیزی، نحوه مقابله با تهدیدات منطقه‌ای و جهانی تروریسم، پیر شدن جمعیت، تروریسم، «پارلمان مجازی»،^۱ حکمرانی محلی، تحول در بودجه‌ریزی، بیماری‌های نوظهور، صلح و امنیت پایدار، مهاجرت، نسل‌کشی صهیونیست‌ها در نوار غزه، ساز و کارهای توانمندسازی ظرفیت‌های نظارت بر دستگاه‌های اجرایی و تجارب مجالس آسیایی برای مردمی‌سازی کارکردهای نمایندگی از طریق توسعه نظارت همگانی، نحوه مشارکت پارلمان‌ها برای فقرزدایی و چگونگی مشارکت منطقی و نقش‌آفرینی زنان در نظام عالی حکمرانی و سطوح تصمیم‌سازی از مهم‌ترین موضوع‌های مورد علاقه و حوزه‌های مشترک همکاری بین کشورهای آسیایی است که از پتانسیل بالایی برای طرح در کمیته‌های متناظر مجمع مجالس آسیایی برخوردارند.

■ **تحلیل محتوایی** پیش‌نویس برخی قطعنامه‌های چهار کمیته دائمی مجمع مجالس آسیایی نشان می‌دهند که برخی از آنان بدون پشتوانه کارشناسی و پیش‌بینی نحوه تأمین منابع مالی به صورت رها و مسکوت تصویب شده‌اند که از مصادیق آن می‌توان به صدور قطعنامه «پارلمان مجازی آسیایی» اشاره کرد که تاکنون هیچ‌گونه اقدام جمعی مؤثر از طرف مجالس آسیایی برای توسعه نظام‌مند آن انجام نشده است.

■ **یکی از پسران‌های توانمندسازی مجمع مجالس آسیایی، فقدان اجماع قانونگذاران آسیایی پیرامون اولویت‌های اساسی و ابرچالش‌های نظام حکمرانی در سطح قاره‌ای است.** در همین راستا پویایی‌شناسی ابرچالش‌های حکمرانی تهیه شده توسط مرکز پژوهش‌های مجلس، مخارج مشترکی با دغدغه‌های کشورهای آسیایی دارد. شناسایی ابرچالش‌های مشترک حکمرانی بین مجالس قانون‌گذاری آسیا به دلیل برخوردارگی از پشتیبانی اکثریت قانونگذاران آسیایی از برد و شعاع اثرگذاری بالایی برای توسعه

یکی از عناصر سنجش قدرت نرم، میزان توانمندی یک کشور در اشتراک‌گذاری ابرچالش‌های مشترک نظام حکمرانی و سرشکن‌سازی هزینه‌های استقرار امنیت پایدار از طریق دیپلماسی نهادی و حضور هوشمندانه در مجامع پارلمانی است. در این بخش ضمن بیان مسئله، به مهم‌ترین یافته‌های کلیدی حاصل از بررسی مجمع مجالس آسیایی و راهکارهای لازم برای انتفاع حداکثری از عضویت ایران در این مجمع اشاره می‌شود.

بیان/شرح مسئله

مجمع مجالس آسیایی از سازمان‌های بین‌المللی قاره‌ای است که برعکس دو پارلمان اروپا و آفریقا به دلیل فقدان تجارب لازم در حوزه منطقه‌گرایی پارلمانی، هنوز بسیاری از ظرفیت‌های آن آزاد نشده است، با این وجود این قاره به دلیل جغرافیای غنی فرهنگی، انرژی و اقتصادی، از پتانسیل بالایی برای مردمی‌سازی پارلمان در سطوح قاره‌ای و ایجاد نهادهای لازم برای تأمین منافع مشترک برخوردار است. با توجه به نقش سازنده و ابتکار مجلس شورای اسلامی در فرایند تأسیس مجمع مجالس آسیایی، هرگونه توسعه دیپلماسی متوازن با کشورهای عضو این سازمان، به صورت مستقیم شعاع اثرگذاری دیپلماسی مجامع قوه مقننه در سیاست خارجی را افزایش می‌دهد.

نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

مهم‌ترین یافته‌های کلیدی حاصل از بررسی موانع و فرصت‌های مجمع مجالس آسیایی و الزامات راهبردی قوه مقننه عبارتند از:

■ **مجامع پارلمانی هر چند از حق اتخاذ تصمیمات الزام‌آور برای کشورهای عضو برخوردار نیستند، ولی نقش مهمی را در گسترش دیپلماسی پارلمانی دو جانبه، تحکیم منطقه‌گرایی و توسعه دیپلماسی پارلمانی کمربند راه ایفا می‌کنند.** مصوبات مجمع مجالس آسیایی می‌تواند یکی از کردورهای جهت‌یابی نظام قانونگذاری و نظارتی جمهوری اسلامی ایران در گام دوم انقلاب باشد. از طرفی به دلیل اینکه مجالس قانونگذاری، نماد نظام مردم‌سالاری است، توانمندسازی و چابک‌سازی فعالیت‌های دیپلماتیک قوه مقننه در مجمع مجالس آسیایی می‌تواند به تحکیم ستون‌های کردورهای هویتی با کشورهایی که در حوزه

همگرایی قاره‌ای بر خور دارند.

■ اطمینان از ثبات رویه و استمرار تأمین بودجه، موتور پیشران هر نهادی است. کمال‌گرایانه‌ترین اهداف نیز در صورت نبود پشتوانه مالی، در حد شعار باقی می‌ماند و به مرور کارآمدی نهاد را کاهش می‌دهد. در همین چارچوب، یکی از موانع اجرایی شدن مصوبات مجمع مجالس آسیایی، فقدان توافق یکپارچه اعضا برای دریافت حق‌السهمیه عضویت و چگونگی تأمین بودجه مأموریت‌های سازمان است که از موانع اصلی ارتقای عملکرد، شفافیت و کارآمدی این مجمع در مدار تحقق آرمان کمال‌گرایانه قرن پیش رو-قرن آسیاست.

■ یکی از کلیدواژه‌های مهم مجالس آسیایی که مولود مطالبه‌گری شهروندان آسیایی است، نحوه زدودن مظاهر فسادگرایی و مقابله با رانت‌های اطلاعاتی است. اهمیت این موضوع به حدی است که در «قطعنامه قانونگذاران آسیایی در برابر فساد»،^۱ کارگروهی ذیل کمیته دائمی اجتماعی و فرهنگی برای هم‌افزایی ظرفیت‌های پارلمانی کشورهای آسیایی و ترسیم «برنامه اقدام ضدفساد آ‌پا»^۲ شکل گرفته که این امر نشان می‌دهد گفتمان مبارزه با فساد به یک گفتمان غالب بین قانونگذاران آسیایی تبدیل شده است.

■ یکی دیگر از اولویت‌های مجمع مجالس آسیایی که مکمل فسادستیزی است، همکاری پارلمانی برای فقرستیزی است که از مهم‌ترین موارد آن می‌توان به صدور «قطعنامه ریشه‌کن نمودن فقر»^۳ اشاره کرد. به عبارتی نوآوری و ابتکارات کارگروه مبارزه با فقر، فساد و تبعیض مرکز پژوهش‌ها از ظرفیت بالایی برای طرح در کمیته‌های مجمع مجالس آسیایی برخوردارند.

■ هر چند برگزاری منظم جلسات، همواره در اولویت برنامه‌های رئیس و دبیر کل مجمع مجالس آسیایی قرار داشته است، ولی نبود یک تقویم زمانی ثابت برای برگزاری اجلاس‌ها به یکی از پسران‌های برنامه‌ریزی و مشارکت راهبردی اعضا تبدیل شده است.

■ قانونگذاران آسیایی در قطعنامه «همگرایی آسیایی از طریق فناوری اطلاعات و ارتباطات» بر ضرورت اهتمام اعضا برای ایجاد یک «پارلمان آسیایی مجازی»^۴ تأکید نمودند، البته هنوز هیچ‌گونه اقدام عملیاتی از طرف مجالس آسیایی برای تأسیس پارلمان

مجازی صورت نگرفته است. گفتنی است بارگذاری سامانه پارلمان مجازی، یکی از روش‌های مردمی‌سازی و تسهیل مشارکت جامعه خبرگان در فرایند تقنین و نظارت بر خط است و با تقویت فضای تعاملی دو جانبه بین پارلمان و شهروندان، به تقویت دموکراسی مردم‌پایه کمک می‌کند.

■ فعال‌سازی روند همگرایی نظام‌های مدیریت شهری در سطوح قاره‌ای، یکی از مزیت‌های اتخاذ دیپلماسی فعال در مجمع مجالس آسیایی است. بررسی روند سیاستگذاری مجالس آسیایی نشانگر افزایش اهمیت دیپلماسی پارلمانی شهروندمحور است، به طوری که اشتراک‌گذاری تجارب مجالس آسیایی در انتخابات شوراها و مدیریت کلان‌شهرها می‌تواند به ارتقای کیفی و توانمندسازی مدیریت شهری کمک قابل توجهی کند.

■ هم‌افزایی ظرفیت‌های تقنینی مجالس آسیایی برای شکل‌گیری «بازار انرژی یکپارچه آسیا»^۵ می‌تواند قاره آسیا را به یک قطب و کریدور مهم اقتصادی تبدیل کند. از طرفی با توجه به ذخایر غنی انرژی ایران، شکل‌گیری این بازار، کد راهبردی جمهوری اسلامی ایران در مختصات دیپلماسی آسیایی را ارتقا و بستر مساعدتری را برای دور زدن تحریم‌های ظالمانه غرب فراهم می‌کند.

■ روسیه هر چند در ذیل کشورهای اتحادیه اروپا قرار دارد، ولی به‌مرور تمایل سیاسی و اقتصادی خود را برای حضور قدرتمند در آسیا نشان داده است. در مجمع مجالس آسیایی نیز، فدراسیون روسیه در ذیل کشورهای منطقه آسیای میانه و کشورهای مشترک‌المنافع قرار دارد که به‌غیر از روسیه، شامل کشورهای قزاقستان، ازبکستان، جمهوری آذربایجان و قرقیزستان است.

پیشنهاد راهکار تقنینی، نظارتی یا سیاستی

برخی تدابیر تقنینی، نظارتی و دیپلماتیک نمایندگان مجلس شورای اسلامی که موجب ارتقای توان چانه‌زنی و اثرگذاری قوه مقننه در مجمع مجالس آسیایی می‌شوند عبارتند از:

■ طراحی نقشه راه چهارساله دیپلماسی مجامع قوه مقننه یکی از شاخص‌های دیپلماسی پارلمانی راهبردنگر، ریل‌گذاری نقشه راه چهارساله دیپلماسی مجامع قوه مقننه با همکاری مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، اداره کل امور بین‌الملل

1. Asian Parliamentarians Against Corruption Resolution
2. APA Plan of Action on Combating Corruption
3. Resolution on Poverty Eradication
4. Virtual Asian Parliament
5. Asian Integrated Energy Market

در حوزه افکار سنجی شهروندان از مهم‌ترین موضوع‌هایی است که مرجع رسیدگی به آنها مراکز پژوهشی و کتابخانه‌های وابسته به مجالس آسیایی است. برای مثال مراکز پژوهش‌های پارلمان اروپا هر چند رکن پژوهشی نهاد قانونگذار قاره اروپاست، ولی نقش رؤسای اندیشکده‌های پارلمانی کشورهای عضو در آن کم‌رنگ است. تأسیس «اتحادیه رؤسای مراکز پژوهشی و کتابخانه مجالس آسیایی» ابتکار نوینی از طرف شورای اجرایی مجمع مجالس آسیایی قوه مقننه یا دبیر کل مجمع خواهد بود.

حمایت مجالس آسیایی برای تأسیس رشته مطالعات پارلمانی در دانشگاه‌ها یا ایجاد میز دیپلماسی پارلمانی در مراکز تحقیقاتی از دیگر نوآوری‌هایی است که سهم دانش و مهارت در سبب فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان را ارتقا می‌دهد. اهتمام مجالس آسیا برای توسعه کتابخانه مجازی و دیجیتال سازی بایگانی اسناد و شرح مذاکرات، از تدابیری است که به مستندسازی دیپلماسی آسیایی کمک می‌کند. ابتکار دبیرخانه مجمع برای انتشار نشریه دیپلماسی آسیایی که زمینه انتشار طرح‌های ابتکاری سایر کشورها فراهم باشد نیز می‌تواند به غنی‌سازی ادبیات دیپلماسی پارلمانی کمک کند.

■ **ایجاد فراکسیون دیپلماسی آسیایی در مجلس شورای اسلامی**
سخنرانی رئیس مجلس شورای اسلامی در اجلاس مجمع عمومی و مذاکرات رئیس قوه مقننه یا سران مجالس آسیایی در حاشیه اجلاس‌ها، مذاکرات رؤسای گروه‌های دوستی مجلس شورای اسلامی با هم‌تایان آسیایی و رایزنی اعضای شورای اجرایی مجمع مجالس آسیا در حاشیه اجلاس‌های مجمع عمومی یا کمیته‌های دائمی مجمع مجالس آسیایی، از مهم‌ترین اهرم‌های دیپلماتیک قوه مقننه برای توسعه دیپلماسی مجامع در سطوح قاره‌ای است. در این میان ایجاد فراکسیون دیپلماسی آسیایی با حضور ریاست محترم قوه مقننه، رؤسای گروه‌های دوستی با مجالس آسیایی و ریاست محترم کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی، نه تنها اشراف و قدرت مانور مجلس شورای اسلامی برای توسعه دیپلماسی آسیایی را افزایش می‌دهد، بلکه موجب ارتقای نقش و جایگاه دیپلماسی پارلمانی فراکسیون پایه در راهبرد کلان دیپلماسی مجامع قوه مقننه می‌شود.

قوه مقننه و مرکز دیپلماسی عمومی و رسانه‌ای وزارت امور خارجه است که در آن اهداف و مأموریت چهارساله شورای اجرایی مجمع مجالس آسیایی تبیین شود. در این نقشه راه لازم است موانع، فرصت‌ها و چشم‌انداز سیاست‌های پارلمانی ایران در مجمع مجالس آسیایی تبیین شود.

■ مستندسازی شرح مذاکرات و فعالیت‌های دیپلماتیک شورای اجرایی مجمع مجالس آسیایی

یکی از کاستی‌های توسعه دیپلماسی پارلمانی آسیایی، فقدان ثبت و بایگانی شرح مذاکرات و فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان کنونی و ادوار قوه مقننه در مجمع مجالس آسیایی است. اشتراک‌گذاری و مستندسازی تجارب و دستاوردهای هیئت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی از آغاز فرایند تأسیس تاکنون، می‌تواند موتور پیشران و خلق ابتکارات جدید در آینده باشد. توصیه می‌شود جدا از اجلاس‌های مجمع عمومی، نشست هیئت‌های دیپلماتیک قوه مقننه در کمیته‌های دائمی نیز مستندسازی شوند.

■ طراحی نظام مسائل اساسی و ابرچالش‌های مشترک حکمرانی قانون و نظارت در سطوح قاره‌ای

بر اساس نظریه کارکردگرایی، همگرایی منطقه‌ای و قاره‌ای از درجه مذاکره پیرامون تهدیدات و فرصت‌های مشترک، سریع‌ترین و مناسب‌ترین روش برای تقریب سیاسی و اقتصادی بین کشورهای آسیایی است. اشتراک‌گذاری دانش روز در زمینه‌های مختلف و ترویج آن بین اعضا به منظور ارتقای پیشرفت و برابری از اهداف تأسیس مجمع مجالس آسیایی است. در همین رابطه، اهتمام کمیته‌های مجمع به منظور شناسایی نظام مسائل اساسی و دغدغه‌های مشترک از گام‌های بنیادین برای تحکیم دیپلماسی آسیایی است.

■ توسعه دیپلماسی پارلمانی پژوهشی

تأسیس مجمع رؤسای مراکز پژوهشی و کتابخانه‌های مجالس آسیایی به عنوان یکی از ارکان مشورتی مجمع مجالس آسیایی از پیشران‌های دیپلماسی پارلمانی دانش پایه و کاهش آزمون و خطا در فرایند قانونگذاری و نظارت است. میزان چگالی استفاده از هوش مصنوعی در حوزه قانونگذاری، نظارت و اداره صحن و کمیسیون‌های تخصصی پارلمان یا نحوه استفاده از فناوری نوین

۱. مقدمه

شکل‌گیری دیپلماسی آسیایی کارآمد و تحقق قرن پیش رو - قرن آسیا، مستلزم هماهنگی و همسویی تمامی شاخه‌های دیپلماسی رسمی، اقتصادی، دفاعی و عمومی است. دیپلماسی پارلمانی در ذیل دیپلماسی عمومی قرار می‌گیرد که به شاخه‌های فرعی همچون دیپلماسی پارلمانی سران، دیپلماسی پارلمانی فراکسیون پایه، دیپلماسی گروه‌های دوستی، دیپلماسی پارلمانی مقر و دیپلماسی مجامع تفکیک می‌شود. برای اینکه دیپلماسی آسیایی از عقبه، انسجام و یکپارچگی لازم برخوردار باشد باید به جنبه‌های مردمی‌سازی سیاست خارجی نیز توجه شود. مجالس قانونگذاری می‌توانند سنگ بنای یکپارچگی اجتماعی و تعامل بین ملت‌های آسیایی را به وجود آورند. به همین دلیل یکی از ستون‌های تحکیم دیپلماسی پارلمانی قاره‌ای، اهتمام متولیان امر به توسعه روابط دیپلماتیک پایدار بین قانونگذاران کشورهای آسیایی است. مجمع مجالس آسیایی از مهم‌ترین مراجعی است که می‌تواند مرکز ثقل و حلقه اتصال «همگرایی آسیایی»^۱ باشد، به‌ویژه اینکه قانونگذاران به دلیل داشتن وکالت مردم از آزادی و قدرت تحرک بالایی در قیاس با دیپلمات‌های رسمی وزارت امور خارجه یا سایر اعضای دولت برخوردارند. یکی از پیشران‌های کارآمدسازی و تحول‌گرایی فعالیت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی، اتخاذ راهبردی منسجم در مجامع پارلمانی است. دیپلماسی مجامع به‌ویژه توسعه روابط متوازن با مجمع مجالس آسیایی از چنان اهمیتی در منظومه سیاست خارجی برخوردار است که به‌عنوان یکی از برنامه‌های عملیاتی دفاتر پژوهشی در سال ۱۴۰۲ مصوب شده است.^۲

۲. پیشینه پژوهش

۲-۱. سوابق مطالعاتی مرکز

و چندجانبه با کشورهای آسیایی به‌ویژه بازیگران عضو شانگهای، راهکارهایی برای توسعه روابط دیپلماتیک پارلمانی بین کشورهای آسیایی از جمله سازمان همکاری شانگهای پیشنهاد شده است.

مهم‌ترین پژوهش‌های مرتبط با موضوع تحقیق عبارتند از:
■ گزارش مطالعه تطبیقی اتحادیه‌های پارلمانی منطقه‌ای به شماره مسلسل ۱۹۳۰۵ که توسط گروه پارلمانی دفتر مطالعات سیاسی به قلم مصطفی دلاورپور اقدم تهیه شده است و در آن به برخی اتحادیه‌های پارلمانی منطقه‌ای در آسیا و سایر نقاط دنیا اشاره شده است. در این گزارش نتیجه گرفته شده است که تحکیم دیپلماسی آسیایی، مستلزم اهتمام نمایندگان مجلس برای توسعه هوشمندانه مجامع پارلمانی منطقه‌ای براساس منافع ملی و منطقه‌ای است.

۲-۲. سوابق تقنینی
پیشینه قوانین مرتبط با دیپلماسی مجامع قوه مقننه عبارتند از:
الف) **قانون عضویت ایران در اتحادیه بین‌المجالس** که در ۲۵ آذر ۱۳۶۹ به تصویب مجلس رسید و با تأیید شورای نگهبان در ۲۸ آذر ۱۳۶۹ به قانون تبدیل شد. با استناد به این ماده واحده، به مجلس شورای اسلامی اجازه داده شد عضو اتحادیه بین‌المجالس شده و حق عضویت آن را پرداخت کند.
ب) **قانون عضویت مجلس شورای اسلامی در اتحادیه پارلمانی کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی** که در ۱۹ اسفند ۱۳۸۰ به تصویب قوه مقننه رسید.

■ گزارش راهبردی «سازمان همکاری شانگهای و پیشران‌های دیپلماسی پارلمانی و ابتکارهای پیش رو» به شماره مسلسل ۱۸۵۹۴ به قلم آقایان مصطفی دلاورپور اقدم و مهدی امیری تدوین شده و در آن از دریچه شناسایی ظرفیت‌های توسعه روابط دوجانبه

1. Asian Convergence

۲. ردیف ۳۷ برنامه عملیاتی دفاتر پژوهشی در سال ۱۴۰۲ که در ذیل چالش «فقدان راهبردی منسجم در مجامع پارلمانی» تعریف شده است.

۳. جایگاه و اهمیت مجمع مجالس آسیایی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

میلیون نفر و همچنین ۴۴۵۷۹۰۰۰ کیلومتر مربع، به ترتیب پرجمعیت‌ترین و بزرگ‌ترین قاره جهان است [۱]. این قاره حدود ۳۰ درصد از مساحت کل زمین را تشکیل می‌دهد و با ۳۸۷ شهروند در هر مایل مربع، متراکم‌ترین جمعیت را در بین قاره‌های جهان دارد. چین (۱,۴۴۹,۱۷۵,۲۳۲)، هند (۱,۴۰۶,۶۳۱,۷۷۶) و اندونزی (۲۷۹,۱۳۴,۵۰۵) به‌عنوان سه کشور از پرجمعیت‌ترین کشورهای جهان، در آسیا قرار دارند. این قاره همچنین میزبان هفت شهر بزرگ جهان از جمله توکیو ژاپن، شانگهای، پکن و گوانگژو چین، دهلی و بمبئی هند و کراچی پاکستان است که می‌تواند در اشتراک گذاری تجارب مدیریت کلان‌شهرها، مؤثر باشد.

نقش مهم مجلس شورای اسلامی در فرایند تأسیس و تکامل ساختار مجمع مجالس آسیایی، استقرار دبیرخانه دائمی برخی مجامع پارلمانی در تهران و همچنین مشارکت فعال نمایندگان کشورمان در کمیته‌های دائمی مجامع مذکور و همچنین مزیت‌های راهبردی جمهوری اسلامی ایران در ژئوپلیتیک انرژی، کریدورهای بین‌المللی و جغرافیای سیاسی، موجب شده‌اند وزن سیاسی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران در سیاست‌های راهبردی مجمع مجالس آسیایی (آپا) به‌طور قابل توجهی افزایش یابد. قاره آسیا با جمعیتی حدود ۴ میلیارد و هفتصد و هفتاد و یک

تصویر ۱. جغرافیای سیاسی آسیا [۲]

ششمین اجلاس مجمع پارلمان‌های آسیایی برای صلح در تایلند به تصویب رسید [۴]. بررسی روند تأسیس مجمع مجالس آسیایی نشان می‌دهد که مجالس قانونگذاری شرق و جنوب شرق آسیا از اراده و انسجام بالاتری در قیاس با مجالس غرب آسیا برای ایجاد

مجلس شورای اسلامی از کنشگران و پرچم‌داران تأسیس «مجمع مجالس آسیایی» بوده است و ابتکار تأسیس آن برای اولین بار به مجلس هفتم برمی‌گردد [۳]. در این اجلاس با حضور ۱۰۹ قانونگذار، گام‌های اولیه برای تدوین اساسنامه مجمع و پیش‌نویس «منشور حقوق بشر آسیایی» برداشته شد که در

1. Asian Parliamentary Assembly (APA)
2. Asian Charter of Human Rights

رسمی و کاری»^۳ مجمع مجالس آسیایی، انگلیسی و عربی است. مجمع مجالس آسیایی همچنین برای انتفاع حداکثری از اتحادیه بین‌المجالس جهانی، نشست‌هایی را در حاشیه آن برگزار می‌کند که از مصادیق آن می‌توان به «اجلاس هماهنگی مجمع مجالس آسیایی در حاشیه صد و چهل و هفتمین اجلاس اتحادیه بین‌المجالس جهانی»^۴ در آنگولا در ۲۳ اکتبر ۲۰۲۳ اشاره کرد [۶]؛ همچنین تمامی مقررات و رویه‌های مجمع باید در چارچوب اساسنامه باشد. در ماده دوم منشور مجمع مجالس آسیایی به هفت «اصل تأسیس»^۵ اشاره شده است [۷]. فعال‌سازی روند همگرایی نظام‌های مدیریت شهری در سطوح قاره‌ای، یکی دیگر از مزیت‌های اتخاذ دیپلماسی فعال در مجمع مجالس آسیایی است که از مصادیق آن می‌توان به برگزاری اولین اجلاس «شهرداران پایتخت‌ها و کلان‌شهرهای آسیایی» به میزبانی تهران در ۲۹ و ۳۰ آبان‌ماه ۱۳۸۷ با همکاری شهردار وقت تهران (دکتر محمدباقر قالیباف) و دبیرخانه مجمع مجالس آسیایی اشاره کرد.

یک مجمع پارلمانی قاره‌ای برخوردار بوده‌اند. در هفتمین اجلاس مجمع عمومی مورخ دوازدهم تا چهاردهم نوامبر ۲۰۰۶ (آبان‌ماه ۱۳۸۵) در تهران، عنوان «مجمع پارلمان‌های آسیایی برای صلح» به «مجمع مجالس آسیایی» تغییر یافت [۵]. در آن مقطع، دکتر غلامعلی حداد عادل، ریاست مجلس شورای اسلامی را برعهده داشت. نقش مؤثر مجلس شورای اسلامی در تشکیل مجمع مجالس آسیایی سبب شد تا دومین نشست مجمع نیز در آبان‌ماه ۱۳۸۶ با حضور سران مجالس آسیایی در کشورمان برگزار شود. مبارزه با فساد، فقرزدایی، صندوق پول آسیایی، بازار یکپارچه انرژی، معاهده دوستی، جهانی‌سازی، تنوع فرهنگی و بیانیه تهران درباره حقوق زنان در صدر دومین اجلاس مجمع عمومی مجالس آسیایی قرار داشت. در این بیانیه مرحوم «محمدهادی نژاد حسینیان» به‌عنوان اولین دبیرکل مجمع معرفی شد که تا سال ۲۰۱۶ این مسئولیت را برعهده داشت.^۱ پس از نشست ۲۰۱۶ مجمع عمومی در کامبوج، آقای «محمد رضا مجیدی» این مسئولیت را برعهده گرفتند. «زبان

تصویر ۲. اولین اجلاس شهرداران پایتخت‌ها و کلان‌شهرهای آسیایی (آبان ۱۳۸۷)

۱. وزیر راه و ترابری و صنایع و معادن و معاون بین‌الملل وزارت نفت و نماینده سابق کشورمان در سازمان ملل از مهم‌ترین سوابق نژاد حسینیان قبل از انتصاب به‌عنوان اولین دبیرکل مجمع مجالس آسیایی بود. دکتر محمدهادی نژاد حسینیان در ۱۳ اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۰ در تهران درگذشت.

2. Official and Working Language

4. APA Coordinating Meeting Alongside the 147th IPU Assembly
5. Principles of Establishment

۳. ماده (۱۸) اساسنامه آپا.

شورای اجرایی، دفتر مجمع، کمیته‌ها و دبیرخانه تشکیل شده است. هرگونه اصلاحیه منشور باید به تأیید بیش از دوسوم اعضای مجمع برسد و آرای لازم در مجمع را به دست آورد. «مجمع»^۲ به عنوان مهم‌ترین رکن مجمع مجالس آسیایی، شامل هیئت‌های پارلمانی کشورهای عضو است که برای دورهای دوساله انتخاب می‌شوند.^۳ سیزدهمین اجلاس مجمع مجالس آسیایی بین هشتم تا دهم ژانویه ۲۰۲۳ در آنتالیای ترکیه برگزار شد. «چهاردهمین نشست مجمع مجمع مجالس آسیا از بیستم تا بیست و چهارم فوریه ۲۰۲۴ (اول تا پنجم اسفندماه ۱۴۰۲) نیز در باکو به میزبانی مجلس ملی جمهوری آذربایجان برگزار خواهد شد. در این اجلاس نمایندگان رسمی مجالس عضو که در ماده هشتم منشور به آن تصریح شده است، به علاوه یک نفر همراه، دو نماینده برای هر ناظر مجلس؛ و یک نماینده برای هر سازمان ناظر تعیین می‌شود.

گفتنی است پیشنهاد شهردار وقت تهران با عنوان «آسیا برای شهروندان: یکپارچگی برای زندگی بهتر» از ابتکاراتی بود که با تمرکز بر دو موضوع مردمی‌سازی، رفاه شهروندان و تقویت حکمرانی محلی ارائه شد و در آن مقطع مورد حمایت محمدهادی نژاد حسینیان، دبیر کل وقت مجمع مجالس آسیایی نیز قرار گرفت. گفتنی است پارلمان‌ها در تمامی نظام‌های سیاسی اعم از ریاستی، شبه ریاستی یا پارلمانی، مظهر مردم‌سالاری و مردم‌باوری در نظام حکمرانی‌اند و در این میان، توسعه روابط بین کشورهای عضو در قالب مجمع مجالس آسیایی، گامی رو به جلو برای تقویت حکمرانی مردم‌سالاری پارلمانی در سطوح قاره‌ای است [۸]؛ این در حالی است که ارکان مجمع مجالس آسیایی در ماده پنجم اساسنامه مشخص شده‌اند.^۱ با استناد به این ماده، آيا از پنج رکن مجمع،

تصویر ۳. سیزدهمین نشست مجمع مجالس آسیایی در آنتالیای جمهوری ترکیه (ژانویه ۲۰۲۳)

1. <https://www.asianparliament.org/charter/view/>.
2. Plenary

۳. ماده ششم منشور آيا.

تا ۲۹ نوامبر ۲۰۲۳ در آنتالیای جمهوری ترکیه برگزار شد و یکی از دستوره‌های کاری آن، تأسیس «کمیسیون زنان»^۵ بود [۱۰].
گفتنی است موضوع «اجلاس مجازی زنان و اقتصاد خانواده پایه»^۶ در نهم مارس ۲۰۲۱ در تهران برگزار شد. مجمع مجالس آسیایی یک شخصیت حقوقی است که توسط رئیس آن نمایندگی می‌شود. سخنرانی افتتاحیه و اختتامیه مجمع، بر عهده رئیس است که به مدت دو سال از بین رؤسای مجالس عضو و در اولین اجلاس عمومی با رأی اکثریت اعضا انتخاب می‌شود. «نعمان کور تولموش»^۷، رئیس «مجلس ملی کبیر ترکیه»^۸ ریاست مجمع مجالس آسیایی را بر عهده دارد که جایگزین «مصطفی شن توپ» شده است.

اعضای هیئت‌های دیپلماتیک پارلمانی برای یک دوره دو ساله انتخاب می‌شوند.^۱ بر این اساس اعضای که جمعیت بالاتری دارند از حق رأی بالاتری نیز برخوردارند. همچنین عضویت اعضای جدید، باید به تأیید بیش از دوسوم اعضای مجمع برسد.^۲
در ماده دهم اساسنامه مجمع مجالس آسیایی، به وظایف «شورای اجرایی»^۳ اشاره شده است [۹]. شورای اجرایی شامل یک نماینده از اعضای پارلمان‌های عضو است و سالی دو نشست برگزار می‌کند. اولین نشست، بلافاصله قبل از آغاز اجلاس مجمع و دومین نشست، سه ماه قبل از برگزاری اجلاس مجمع در کشور میزبان قبلی برگزار می‌شود.^۴ در سال ۲۰۲۳، آخرین اجلاس شورای اجرایی بین ۲۶

تصویر ۴. نعمان کور تولموش - رئیس مجمع مجالس آسیایی و رئیس مجلس کبیر ترکیه

در اختیار داشته باشد. بر این اساس رئیس آ‌پا در اولین نشست مجمع برای جلسه آتی انتخاب می‌شود. او باید مراقبت کند تا قواعد از طرف

در ماده دهم اساسنامه تصریح شده که رئیس در صورت واجد شرایط بودن، می‌تواند در دو دوره متوالی ریاست مجمع مجالس آسیایی را

۱. ماده (۶) اساسنامه آ‌پا.
۲. ماده (۴) اساسنامه مجمع.

۴. ماده (۱۰) اساسنامه آ‌پا.

3. Executive Council

5. Commission on Women

6. Virtual Meeting on Women and Family – Based Economy

7. Numan Kurtulmuş

8. Grand National Assembly of Türkiye

تقسیم می‌شود. در ماده چهاردهم منشور آ‌پ‌ا به «دبیرخانه موقت» اشاره شده است. مکان تشکیل دبیرخانه موقت در کشور رئیس منتخب مجمع است تا مقدمات برگزاری اجلاس‌های شورای اجرایی را فراهم کند. در ماده پانزدهم آ‌پ‌ا نیز به وظایف و مأموریت‌های دبیرخانه دائمی اشاره شده است. «مقر دبیرخانه دائمی»^۶ در تهران واقع شده که ریاست آن برعهده «دبیرکل»^۷ است که باید به رئیس و دبیرخانه موقت در برگزاری هر چه بهتر اجلاس‌های عمومی و شورای اجرایی کمک کند. «دبیرکل مجمع مجالس آسیایی»^۸ باید برای یک دوره چهارساله از میان «چهره‌های برجسته»^۹ در مناطق مختلف آسیا انتخاب شود. در ماده سیزدهم اساسنامه مجمع به وظایف دبیرکل اشاره شده است [۱۲].

در اصل (۱۶) منشور مجمع مجالس آسیایی تصریح شده است که مجمع عمومی از اختیار تأسیس «کمیسیون‌های تخصصی»^{۱۰} برخوردار است. تأسیس «کمیته‌های دائمی»^{۱۱} باید به تأیید مجمع عمومی برسند. مجمع این صلاحیت را دارد متناظر با هر یک از اولویت‌هایش، یک کمیته راهبری ایجاد کند که پیشنهادهایشان را به مجمع عمومی ارائه می‌دهند.

اعضار عایت شوند و مسائل را به رأی اعضا گذاشته و نتایج رأی‌گیری را اعلام نماید. دفتر مجمع نیز شامل رئیس، چهار نایب رئیس و «گزارشگر»^۱ است که به مدت دو سال از طرف اعضای مجمع عمومی با رعایت «توزیع جغرافیایی عادلانه»^۲ انتخاب می‌شوند [۱۱]. با توجه به برقراری توازن در «نماینده‌گی منطقه‌ای»^۳، قاره آسیا به پنج منطقه زیر تقسیم می‌شود:

- غرب آسیا شامل کشورهای هم‌چون امارات، بحرین، قبرس، عراق، اردن، کویت، لبنان، فلسطین، عربستان سعودی، یمن، سوریه و ترکیه،
  - آسیای جنوب شرقی شامل کشورهای کامبوج، اندونزی، لاوس، مالزی، فیلیپین، سنگاپور، ویتنام و تایلند،
  - جنوب آسیا شامل جمهوری اسلامی ایران، افغانستان، بوتان، بنگلادش، هند، مالدیو، نپال، پاکستان و سریلانکا،
  - شرق آسیا و حوزه اقیانوس آرام شامل چین، کره شمالی، فیجی، کره جنوبی و مغولستان،
  - آسیای میانه و کشورهای مشترک‌المنافع مانند روسیه، قزاقستان، ازبکستان، جمهوری آذربایجان و قرقیزستان.
- دبیرخانه به دو بخش «دبیرخانه موقت»^۴ و «دبیرخانه دائمی»^۵

جدول ۱. حوزه‌های فعالیت مجمع مجالس آسیایی [۱۳]

ابعاد	حوزه‌های فعالیت
حکمرانی خوب، حاکمیت قانون و «توانمندسازی قضایی» ^{۱۳} اقدامات مجالس قانون‌گذاری برای ایجاد رفاه در آسیا از طریق دوستی و همکاری ^{۱۳} حمایت متوازن ناپذیر پارلمان‌های آسیایی از مردم فلسطین توسعه پایدار از طریق تعمیق دموکراسی	موضوع‌های مرتبط با حوزه سیاسی

1. Rapporteur
2. Equitable Geographical Distribution
3. Regional Representation
4. Provisional Secretariat
5. Permanent Secretariat
6. Headquarters of the APA Permanent Secretariat
7. Secretary General
8. Secretary General of APA
9. Prominent Figures
10. Special Commissions
11. Standing Committees
12. Rule of Law and Judicial Empowerment
13. Building Prosperity in Asia through Friendship and Cooperation

ابعاد	حوزه‌های فعالیت
<p>بهره‌وری مطلوب از تنوع فرهنگی و حفاظت از میراث فرهنگی در آسیا ادغام آسیایی از طریق فناوری اطلاعات و ارتباطات همکاری در زمینه «برابری سلامت»^۱ در آسیا فساد ستیزی</p> <p>انتفاع حداکثری از جلسات «نمایندگان زن مجمع مجالس آسیایی»^۲ ترویج «گفت‌وگوی بین ادیان»^۳ و هماهنگی بین ادیان جهانی همکاری حقوقی و قانونی در مبارزه با «قاچاق اقلام فرهنگی»^۴ در آسیا همکاری مؤثر در مبارزه با قاچاق غیرقانونی مواد مخدر در آسیا کمک‌های بشردوستانه به سوریه، عراق، یمن، غزه و میانمار در آستانه فاجعه انسانی حفاظت و ارتقای «حقوق کارگران مهاجر»^۵ در آسیا</p>	<p>موضوع‌های مرتبط با حوزه اجتماعی و فرهنگی</p>
<p>ایجاد بازار انرژی آسیایی مسائل زیست‌محیطی امور مالی: تضمین تلاش برای رشد اقتصادی ریشه‌کن کردن فقر^۶ نقش پارلمان‌های آسیا در تحقق اهداف توسعه پایدار آب و بهداشت در آسیا برای همه ترسیم نقشه راه اقدامات مجالس آسیایی برای تأمین مالی سبز^۷</p>	<p>موضوع‌های مرتبط با حوزه اقتصاد و توسعه پایدار</p>

«کمیته امور سیاسی»^{۱۰} نیز از کمیته‌های مهم مجمع مجالس آسیایی است. آخرین نشست کمیته دائمی مجمع در امور سیاسی در سال ۲۰۲۳ میلادی در سیزدهم نوامبر در بغداد با موضوع بررسی جنایات رژیم صهیونیستی در فلسطین برگزار شد. نمایندگان مجالس ۱۵ کشور ایران، آذربایجان، بحرین، کامبوج، اندونزی، کویت، پاکستان، فلسطین، قطر، عربستان، ترکیه، روسیه، سوریه، لبنان و عراق در این نشست حضور داشتند. مهم‌ترین بندهای توافقی نشست بغداد عبارت بودند از:

- تأکید بر حق مشروع مردم فلسطین برای مبارزه و مقاومت با تمام ابزارهای موجود برای ایجاد یک کشور مستقل فلسطینی به پایتختی قدس شریف،
- توقف تمامی ابعاد تجاوز صهیونیست‌ها با قید فوریت و بدون قید و شرط،
- رفع محاصره ناعادلانه غزه و ارائه کمک‌های امدادی فوری به

یکی از کلیدواژه‌های مهم مجالس آسیایی که مولود مطالبه‌گری شهروندان آسیایی است، نحوه زدودن مظاهر فسادگرایی و مقابله با رانت‌های اطلاعاتی است. اهمیت این موضوع به حدی است که در «قطعنامه قانونگذاران آسیایی در برابر فساد»^۸، کارگروهی ذیل کمیته دائمی اجتماعی و فرهنگی برای هم‌افزایی ظرفیت‌های پارلمانی کشورهای آسیایی و ترسیم «برنامه اقدام ضدفساد آ‌پ‌ا»^۹ شکل گرفته که این امر نشان می‌دهد گفتمان مبارزه با فساد به یک گفتمان غالب بین قانونگذاران آسیایی تبدیل شده است. گفتنی است این قطعنامه در اردیبهشت ۱۳۹۵ در کمیته دائمی امور فرهنگی و اجتماعی مجمع به تصویب رسید و از آن سال به بعد، موضوع مبارزه با فساد به یکی از کلیدواژه‌گان غالب مجالس آسیایی تبدیل شده است. توجه به این موضوع نیز اهمیت بالایی برای تقویت پیوندهای پارلمانی جمهوری اسلامی ایران با این نهاد آسیایی دارد.

1. Health Equity
2. APA Women Parliamentarians
3. Inter-Faith Dialogue
4. Smuggling of Cultural Items
5. Rights of Migrant Workers
6. Poverty Eradication
7. Adopting a Road Map Providing for Measures to Stimulate Green Finance
8. Asian Parliamentarians Against Corruption Resolution
9. APA Plan of Action on Combating Corruption
10. Standing Committees on Political Affairs

- پایان دادن به «اشغال و تجاوز»^۲ رژیم صهیونیستی در سرزمین‌های فلسطینی، سوری و لبنانی،
  - آزادی تمام اسرای فلسطینی و عرب از زندان‌های رژیم صهیونیستی،
  - «توقف طرح‌های یهودی‌سازی»^۳ که مقدسات اسلامی و مسیحی را هدف قرار می‌دهند،
  - مطالبه‌گری از دادگاه جنایی بین‌المللی برای انجام تحقیقات کامل درباره جنایات جنگی انجام شده در نوار غزه،
  - درخواست از اعضای اتحادیه بین‌المجالس جهانی برای حذف رژیم صهیونیستی از عضویت در «کمیته مبارزه با تروریسم» [۱۴].
- اولین نشست کمیته فلسطین مجمع مجالس آسیایی نیز در یازدهم ژانویه ۲۰۲۴ در تهران برگزار شد. در این نشست ۱۹ کشور در سطح رؤسای مجالس و نواب حضور داشتند.

- مردم فلسطین،
- ایجاد یک «صندوق برای بازسازی شهرهای ویران شده»^۱ توسط رژیم صهیونیستی،
  - درخواست از جامعه بین‌المللی برای اتخاذ معیارهای یکنواخت در برخورد با مسائل مشابه،
  - درخواست از جامعه بین‌المللی برای فشار بر رژیم صهیونیستی برای توقف و تعهد به توقف جنگ،
  - درخواست حمایت از اعطای عضویت کامل فلسطین در سازمان ملل متحد،
  - توقف طرح‌های صهیونیستی برای الحاق شمال بحرالمیت و توقف شهرک‌سازی در سرزمین‌های اشغالی،
  - مخالفت با برنامه‌های رژیم صهیونیستی برای کوچاندن مردم غزه و کرانه باختری به خارج از مرزهای کشور فلسطین،

تصویر ۵. اولین نشست کمیته فلسطین مجمع مجالس آسیایی (ژانویه ۲۰۲۴)

1. Establish a Fund for the Reconstruction of Cities Destroyed
2. Occupation and Aggression
3. Judaization Projects

- پیش‌نویس قطعنامه نمایندگان مجالس آسیایی علیه فساد،
  - پیش‌نویس قطعنامه در خصوص «نمایندگان زن مجالس قانونگذاری مجالس آسیا»^۴
  - پیش‌نویس قطعنامه در مورد ترویج گفت‌وگو و هماهنگی در میان پیروان ادیان جهان،
  - پیش‌نویس قطعنامه همکاری‌های حقوقی و تقنینی در مبارزه با قاچاق اقلام فرهنگی در آسیا،
  - پیش‌نویس قطعنامه در مورد همکاری مؤثر در «مبارزه با قاچاق مواد مخدر»^۵ در آسیا،
  - پیش‌نویس قطعنامه در مورد «ارتقای کیفی توسعه کودکان و نوجوانان برای جامعه پایدار»^۶ در آسیا.
- «کمیته دائمی بودجه و برنامه‌ریزی»^۷ نیز از کمیته‌های مهم مجمع مجالس آسیایی است که دومین نشست آن در تیرماه ۱۴۰۲ در تهران برگزار شد.

هم‌زمان با این اجلاس، پنجمین نشست اضطراری کمیته دائمی فلسطین اتحادیه مجالس کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی با حضور نمایندگانی از ۲۶ کشور برگزار شد و با صدور بیانیه حمایتی از مردم فلسطین به پایان رسید.

اجلاس «کمیته دائمی امور فرهنگی و اجتماعی»^۱ بین بیستم تا بیست‌وسوم سپتامبر ۲۰۲۳ در باکو، پایتخت جمهوری آذربایجان برگزار شد و از کمیته‌هایی است که پیش‌نویس قطعنامه‌های متعددی را در سال ۲۰۲۳ برای بررسی در شورای اجرایی تهیه کرد که مهم‌ترین آنها عبارت بودند از:

- پیش‌نویس قطعنامه در مورد اقدامات برای ترویج «تنوع فرهنگی»^۲ و حفاظت از میراث فرهنگی در آسیا،
- پیش‌نویس قطعنامه ادغام آسیا از طریق فناوری اطلاعات و ارتباطات،
- پیش‌نویس قطعنامه همکاری پیرامون «عدالت سلامت»^۳ در آسیا،

تصویر ۶. اجلاس کمیته دائمی بودجه و برنامه‌ریزی در تهران و دومین نشست کارگروه اسناد پایه مجمع مجالس آسیایی - تیرماه ۱۴۰۲

1. Standing Committees on Social and Cultural Affairs
2. Cultural Diversity
3. Health Equity
4. APA Women Parliamentarians
5. Illicit Drug Trafficking
6. Promotion of Quality Child and Youth Development for Sustainable Society
7. Standing Committees on Budget and Planning

۴. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

راستای «منطقه‌گرایی متوازن»^۱ پارلمان‌ها باید تمهیدات لازم برای شکل‌گیری زیرساخت‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی مشترک بین کشورهای آسیایی را فراهم کنند. برای مثال یکی از دلایل موفقیت اتحادیه اروپا برای تشکیل پارلمان اروپا، تأسیس نهادهای لازم همچون کمیسیون، شورا، دیوان دادگستری یا قانون اساسی اروپا در فرایند ایجاد پارلمان اروپا بوده است. به عبارتی کشورهای اروپایی قبل از وحدت قاره‌ای، در سایر حوزه‌ها به توسعه منطقه‌گرایی مبادرت کرده بودند، در حالی که در قاره آسیا هنوز تجارب لازم برای توسعه منطقه‌گرایی پارلمانی ایجاد نشده است. قاره آسیا دارای میراث مشترک فرهنگی و اجتماعی است. از طرفی برخی دغدغه‌ها در تمامی کشورها مشترک است. به همین دلیل تدوین سند پشتیبان ابرچالش‌های مشترک حکمرانی از طرف مجمع مجالس آسیایی ضروری است. فقدان «پیوند ساختاری»^۲ بین کمیته‌های دائمی از دیگر مواردی است که عملکرد کمیته‌های دائمی آپارا تضعیف کرده است. تحلیل محتوایی پیش‌نویس برخی قطعنامه‌های چهار کمیته دائمی مجمع مجالس آسیایی نیز نشان می‌دهد که برخی از آنان بدون پشتوانه کارشناسی و پیش‌بینی نحوه تأمین منابع مالی به صورت رها و مسکوت تصویب شده‌اند که از مصادیق آن می‌توان به صدور قطعنامه «پارلمان مجازی آسیایی» اشاره کرد که تاکنون هیچ‌گونه اقدام عملی از طرف مجالس آسیایی برای توسعه نظام‌مند آن انجام نشده است.

با ورود به گام دوم انقلاب، کارشناسان زیادی بر این باورند که قرن بیست و یکم، قرن آسیاست. هر چند نظم نوین جهانی در قاره آسیا شکل خواهد گرفت، ولی باین وجود، از پتانسیل رقابت، درگیری و تنش‌های لفظی و نظامی نیز برخوردار است. در عین حال تقویت سیاست نگاه به شرق نیز از اهمیت بالایی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران برخوردار شده است. توسعه روابط متوازن مجلس شورای اسلامی با مجمع مجالس آسیا نه تنها با دیپلماسی نگاه به شرق همخوانی دارد بلکه با رویکرد قرن بیست و یکم، قرن آسیا نیز منطبق است. در این میان، یکی از اصول تأسیس مجمع مجالس آسیایی، ایجاد نهادهای مشترک برای آماده‌سازی زیرساخت‌ها و توسعه اقتصادی از طریق اشتراکات منطقه‌ای است. این موضوع بسیار مغفول واقع شده است و قاره آسیا هنوز در قیاس با

مجلس شورای اسلامی در ادوار مختلف، همسو با جهانی شدن فضای حاکم بر روابط بین‌الملل و تمایل پارلمان‌ها برای مردمی‌سازی روابط خارجی، با ایجاد گروه‌های دوستی از دوره سوم مجلس شورای اسلامی و همچنین اعزام هیئت‌های دیپلماتیک به مجمع مهم پارلمانی همچون اتحادیه بین‌المجالس جهانی، مجمع مجالس آسیایی و اتحادیه بین‌المجالس اسلامی تلاش کرده است حضور و سهم قوه مقننه در رویدادها و رایزنی‌های دیپلماتیک بین‌المللی را افزایش دهد. در دیپلماسی مجمع یا نهادی علاوه بر شورای اجرایی، رئیس قوه مقننه نیز از طریق دیپلماسی سران و مذاکره با دبیران کل و مدیران ارشد نهادهای بین‌المللی پارلمانی تلاش می‌کند بستر مساعدی را برای توسعه همکاری‌های اقتصادی و فرهنگی به وجود آورد. باین وجود برخی متغیرها روند توسعه منطقه‌گرایی پارلمانی در قاره آسیا را با موانعی روبه‌رو می‌سازند. برای مثال کشورهای آسیایی از ساختارهای سیاسی، فرهنگی و اقتصادی نامتجانس و متعددی برخوردارند و به دلیل تنوع منافع ملی و همچنین تکثر خرده‌فرهنگ‌ها، اغلب آنان نگاه برون‌قاره‌ای دارند و کمتر خود را درگیر بلوک‌بندی‌های منطقه‌ای می‌کنند. به دلیل اختلافات درون‌قاره‌ای و همچنین تعداد بالای کشورهای آسیایی، پارلمان‌های آسیایی هنوز به درک واحد در خصوص تهدیدات و فرصت‌های مشترک نرسیده‌اند و به دلیل تعارض منافع، ایجاد اجماع بین آنان با موانع متعددی روبه‌رو است.

انعقاد برخی توافق‌نامه‌های نظامی و امنیتی کشورهای آسیایی با آمریکا و ناتو، حضور پایگاه‌های نظامی آمریکا در برخی کشورهای پیرامونی همچون بحرین و قطر، برقراری روابط سیاسی رژیم صهیونیستی با امارات و بحرین، همکاری‌های نظامی و اطلاعاتی رژیم صهیونیستی با جمهوری آذربایجان، اختلاف مواضع جمهوری اسلامی ایران با برخی کشورهای عربی در خصوص محور مقاومت، ناپایداری سیاسی در افغانستان پس از به قدرت رسیدن طالبان، اختلافات هند و پاکستان، تفاسیر متفاوت کشورهای آسیایی از تروریسم، همراهی برخی کشورهای شرق آسیا با تحریم‌های آمریکا و تشریفاتی بودن پارلمان در برخی نظام‌های پادشاهی عرب از مهم‌ترین موانع سیاسی و امنیتی گسترش همگرایی سیاسی و اقتصادی در مجمع مجالس آسیایی است. در

1. Balanced Regionalism
2. Structural Link

پارلمانی است. توسعه منطقه‌گرایی پارلمانی نیز بخشی از فرایند گام‌به‌گام به سوی تقویت دیپلماسی آسیایی است. در این میان ایجاد اتحادیه بین‌المجالس کشورهای حاشیه دریای خزر، ایجاد اتحادیه بین‌المجالس کریدور راه یا تأسیس اتحادیه بین‌المجالس شانگهای از مواردی هستند که می‌تواند فرایند آسیایی شدن را تقویت کند.

قاره اروپا و حتی آفریقا؛ در ایجاد نهادهای پارلمانی منطقه‌ای کارنامه قابل دفاعی ندارد. بخش قابل توجهی از اهداف مجمع مجالس آسیایی، مستلزم تمرین حکمرانی پارلمانی از درجه توسعه منطقه‌گرایی پارلمانی است. حضور منظم در مجمع مجالس آسیایی، لنگرگاهی قابل اتکا برای توسعه منطقه‌گرایی

منابع و مآخذ

- [1]. "worldometers," 20 01 2024. [Online]. Available: <https://www.worldometers.info/world-population/asia-population/>. [Accessed 30 01 2024].
- [2]. Geology, "Geoscience News and Information," 12 01 2024. [Online]. Available: https://geology.com/world/asia-satellite-image.shtml#google_vignette. [Accessed 25 01 2024].
- [3]. "ASIAN PARLIAMENTARY ASSEMBLY," 06 12 2023. [Online]. Available: <https://www.asianparliament.org/History/view/>. [Accessed 25 08 2024].
- [4]. رضا. جلالی، «بولتن پارلمانی آسیایی (۶) منشور حقوق بشر آسیایی»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تهران، ۱۳۸۵.
- [5]. ابراهیم یوسف‌نژاد، «اجلاس هفتم مجمع پارلمان‌های آسیایی برای صلح»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تهران، ۱۳۸۴.
- [6]. A. P. ASSEMBLY, 30 10 2023. [Online]. Available: <https://www.asianparliament.org/events/detail/apa-coordinating-meeting-alongside-the-147th-ipu-assembly/2063/view/>. [Accessed 20 01 2024].
- [7]. "Charter of the Asian Parliamentary Assembly," 19 11 2007. [Online]. Available: https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/APA2019/APACharter.pdf. [Accessed 18 12 2023].
- [8]. سیدمهدی مرادی و مجتبی مقصدی، «گروه‌های دوستی پارلمانی و نقش آن در سیاست خارجی»، فصلنامه مجلس و پژوهش، دوره ۴۸.
- [9]. A. P. Assembly, "Executive Council," 19 08 2022. [Online]. Available: <https://www.asianparliament.org/Executive-Council/view/>. [Accessed 25 01 2024].
- [10]. A. P. System, "Executive," 14 04 2023. [Online]. Available: <https://www.asianparliament.org/uploads/Events/2023/7-APA%20Executive%20Council%20Meeting/Executive%20Council-Agenda-V8.pdf>. [Accessed 16 01 2024].
- [11]. A. P. Assembly, "Presidency," 24 08 2023. [Online]. Available: <https://www.asianparliament.org/Presidency/view/>. [Accessed 24 01 2024].
- [12]. A. P. Assembly, "Permanent and Provisional Secretariat," 19 08 2022. [Online]. Available: <https://www.asianparliament.org/Permanent%20Secretariat/view/>. [Accessed 14 06 2023].
- [13]. A. P. Assembly, "Standing Committees, Sub-Committees, Commissions and Subsidiary Bodies," 29 02 2023. [Online]. Available: <https://www.asianparliament.org/standing-committees/view/>. [Accessed 06 12 2023].
- [14]. A. P. Assembly, "The APA Standing Committee on Political Affairs Baghdad Final Communique on Palestine," 12 08 2023. [Online]. Available: <https://www.asianparliament.org/newsgroup/news/detail/the-apa-standing-committee-on-political-affairs--baghdad-final-communique-on-palestine-/10181/view/>. [Accessed 08 01 2024].

گزیده سیاستی

مستندسازی ابرچالش‌های مشترک کشورهای آسیایی از نگاه پارلمان، تأسیس مجمع مشورتی رؤسای مراکز پژوهشی و کتابخانه‌های مجالس آسیا و تسهیل فرآیند منطقه‌گرایی همچون تأسیس اتحادیه بین‌المجالس گریدور راه یا سازمان بین‌المجالس شانگهای، از مهم‌ترین فرصت‌های دیپلماسی مجامع قوه مقننه در مجمع مجالس آسیایی است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir